

4. Pri tvorbe okresov nemožno brať do úvahy len etnický princíp. Treba vychádzať z činiteľov geografických, ekonomických, komunikačných, historických a pod.

5. Spoločenské organizácie nemajú byť vytvárané na národnostnom princípe. Nemali by sa trieštiť, no odporúčame vytvárať pri ich orgánoch národnostné referáty. Konštatuje sa, že tento princíp jednoty bol v organizácii mládeže narušený.

6. Komisia odporúča, aby sa preskúmala otázka zrušenia diskriminačných zákonov ohľadne osobného vlastníctva, ktoré sa nachádza v držbe občanov maďarskej a nemeckej národnosti.

7. V národnostne zmiešaných oblastiach sa má uplatňovať princíp dvojjazyčnosti alebo viacjazyčnosti, a to buď podľa a) princípu kvantitatívneho vymedzenia alebo b) princípu teritoriálneho. Podrobnosti určí štatút.

8. Kultúrno-osvetové potreby národných menšín sa realizujú zriadením kultúrno-výchovných organizácií, ktoré sú zložkou NF. Špecifické potreby vlastivedného bádania a výskumnej vlastivednej práce sa realizujú v rámci existujúceho systému vedeckých a výskumných inštitúcií.

SNA, ÚV KSS, k. 1209. Zápis zo 14. schôdze predsedníctva ÚV KSS, 12. 7. 1968, gép-pel írt másolat²¹⁹

Összefoglalás: A bizottság úgy határozott, hogy a nemzeti kisebbségek nem rendelkeznek a nemzeti szubjektum jegyeivel, ezért nincs joguk a cseh és szlovák nemzetet megillető államjogi szervekre és intézményekre. A nemzeti kisebbségek képviselőtét választott képviselőik látnák el, az egyes képviselői szervek mellett pedig nemzetiségi bizottságok jönnének létre. A nemzeti kormányok mellett nemzetiségi államtitkárságokat, az iskolaügyi és a kultúraügyi tárca mellett nemzetiségi osztályokat létesítenének. A járások kialakításánál nem csak az etnikai elvet kell figyelembe venni. A társadalmi szervezeteket nem kellenek nemzetiség szerint létrehozni, inkább az egyes szervek melletti nemzetiségi osztályok létrehozását javasoljuk. A diszkriminációs törvényeket azokban az esetekben kell felülvizsgálni, amikor az elkobzott vagy a magyar vagy német személy használatában van. A vegyesen lakott területeken érvényesíteni kell a két- vagy többnyelvűség elvét.

32

Pozsony, 1968. június 14. A Csemadok KB Elnökségének észrevételei és javaslatai az államjogi kormánybizottság nemzetiségi albizottságának június 12-i állásfoglalásával kapcsolatban.

P r i p o m i e n k y

a návrhy predsedníctva ÚV Csemadoku k záverom z rokovania komisie pre národnostné menšiny zo dňa 12.júna 1968

²¹⁹ A dokumentumot közli még Pecka, Jindřich–Belda, Josef–Hoppe, Jiří: i. m. 261–262. p.

Predsedníctvo ÚV Csemadoku na svojom zasadnutí dňa 14. júna t. r. prerokovalo závery z rokovania komisie pre národné menšiny zo dňa 12. júna 1968. Predsedníctvo s uspokojením konštatovalo, že komisia sa vecne zaoberala stanoviskom ÚV Csemadoku, zo dňa 12. marca t. r. Zo spomenutých záverov vysvitá, že komisia s plnou vážnosťou hľadá riešenie a zabezpečenie plných práv národných menšín v duchu akčného programu strany. Vzhľadom na to, že s niektorými formuláciami nemôžeme súhlasiť, alebo sa nám zdajú polovičaté, pokladáme za našu povinnosť predložiť komisii naše stanovisko.

Citujeme z akčného programu ÚV KSS: „Komunistická strana Slovenska považuje za nutné zdôrazniť, že v súlade s federáciou štátoprávnych vzťahov našich bratských národov Čechov a Slovákov bude treba zabezpečiť reálne a ústavné garancie postavenia a rovnoprávnosti národností a utvoriť také inštitúcie a národnostné orgány, ktoré by zodpovedne riešili existujúce problémy národností.“

Vychádzajúc z toho, pokladáme za správne sformulovať štátoprávne postavenie národov a národností nasledovne:

1. Československá federatívna socialistická republika je federatívny štát dvoch rovnoprávnych bratských národov – Čechov a Slovákov – ako aj rovnoprávnych národných menšín: Maďarov, Ukrajincov, Poliakov a Nemcov.

a) národné menšiny ako spoločensko-etnické celky majú tie isté práva ako národy

b) národné menšiny sú neoddeliteľnou súčasťou ČSFSR a nositeľmi československej socialistickej štátnosti. Patrí im politická, spoločenská, kultúrna reprezentácia vo volebných a výkonných orgánoch federatívnych a národných. Vlastné národnostné orgány budú rozhodovať o veciach národných menšín na základe princípu samosprávy.

2. Reprezentáciu pri federálnom parlamente vykonáva výbor pre národnosti, ktorý je predstaviteľom reprezentantov národných menšín a prislúcha mu právo navrhovať zákony a kontrola dodržiavania legislatívnych noriem platných pre národné menšiny.

a) výkonným orgánom v zmysle samosprávy pre národné menšiny je štátny sekretariát pre národné menšiny (na čele so štátnym tajomníkom) pri centrálnej federálnej vláde ČSFSR.

3. Reprezentáciu maďarskej národnej menšiny pri SNR vykonáva Rada maďarskej národnej menšiny (event. Maďarská ľudová rada), ktorá je autonómnym orgánom maďarskej národnej menšiny ČSFSR.

a) výkonným orgánom pri Rade ministrov Slovenska (resp. pri vláde Slovenskej socialistickej republiky) je ministerstvo pre maďarskú národnú menšinu, ktoré samostatne riadi dva špecifické úseky – hlavné správy – v súlade s platnými zákonmi a nariadeniami. Sú to hlavné správy: hlavná správa pre otázky základného, stredného všeobecno-vzdelávacieho, odborného a vysokého školstva maďarskej národnej menšiny a hlavná správa pre kultúru.

b) Okrem toho doporučujeme zriadiť útvary na spomenutom ministerstve: pre veci hospodárske, pre verejnú správu, pre veci zdravotnícke a pre veci sociálne. Tieto útvary by napomáhali v rozvoji práci jednotlivých rezortných ministerstiev.

c) Podľa uvedených zásad zriadiť príslušné orgány pri všetkých stupňoch národných výborov.

Citujeme z akčného programu KSČ: „Treba, aby národnosti primerane k svojmu celkovému počtu boli reprezentované v našom politickom, hospodárskom, kultúrnom a verejnom živote vo volených i výkonných orgánoch. Treba zabezpečiť aktívnu účasť národností na verejnom živote v duchu rovnoprávnosti a v duchu zásady, že národnosti majú právo samostatne a samosprávne rozhodovať o veciach, ktoré sa ich týkajú.“

4. Okrem ministerstva školstva a kultúry navrhujeme menovať do vedúcich funkcií jednotlivých ministerstiev (ministra, námestkov ministrov, vedúcich odborov, vedúcich funkcionárov krajských národných výborov, okresných národných výborov) aj reprezentantov maďarskej národnosti.

5. Pri tvorbe novej územnej organizácie Slovenska vychádzať nielen z činiteľov ekonomických, komunikačných, ale aj z etnických, geografických a historických podmienok.

6. Pri vytváraní spoločenských organizácií odporúčame v tých prípadoch, v ktorých dochádza k federalizácii na základe špecifických záujmov treba umožniť združenie aj podľa národností.

V tých prípadoch, v ktorých nedôjde k federalizácii, vytvárať národnostné sekcie.

7. Komisia odporúča okrem už navrhnutých opatrení zrušiť všetky diskriminačné opatrenia; zákony, dekréty a nariadenia, ktoré boli uplatnené v rokoch 1945 – 1949 voči občanom maďarskej národnosti pre ich národnostnú príslušnosť. Súčasne vysloviť úplnú politickú rehabilitáciu nevinne odsúdeným a hospodársku rehabilitáciu tých nevinne poškodených, ktorí sú štátnymi občanmi republiky.

8. V národnostne miešaných oblastiach sa má uplatňovať princíp dvojazyčnosti alebo viacjazyčnosti a to buď podľa princípu:

a) kvantitatívneho vymedzenia alebo

b) princípu teritoriálneho
podrobnosti určí zákon

c) nesúhlasíme s uzákonením štátneho jazyka. Trváme na tom, aby rovnoprávnosť národov a národností bola vyjadrená aj rovnoprávnosťou jazykov.

9. Národná svojbytnosť a sebarealizácia národnej menšiny sa má uskutočniť aj v spoločensko-kultúrnej, výchovno-osvetovej, a vedecko-výskumnej sfére, a to v rámci kultúrnych zväzov, ktoré sú zložkou Národného frontu.

a) najsvojráznejším výrazom bytia národných menšín je ich vlastná kultúra. Jej rozvoj a riadenie je najvlastnejším záujmom každej národnej menšiny. Rozvoj kultúrneho a spoločenského života národných menšín vyžaduje vedecké, kultúrne ustanovizne a pracoviská. Preto považujeme za nutné pri jednotlivých ústavoch SAV vytvoriť vedecké pracovisko ako napr. jazykovedný, literárny, národopisný, historický, atď.

b) Maďarské oddelenie Pedagogickej fakulty v Nitre vyhlásiť za vedecké pracovisko;

c) odporúčame vytvárať samostatné kultúrne inštitúcie: vydavateľstvo kníh a časopisov, ústrednú knižnicu, múzeá a galériu;

d) navrhujeme zabezpečiť väčší priestor na rozvoj maďarských komunikačných prostriedkov (rozhlas, televízia)

SNA, ÚV KSS, k. 1209. Zápis zo 14. schôdze predsedníctva ÚV KSS, 12. 7. 1968, gépel írt másolat²²⁰

Összefoglalás: A Csemadok KB Elnöksége 1968. június 14-én megtárgyalta a nemzetiségi albizottság június 12-i határozatait, mivel azonban némelyikkel nem ért egyet, előterjeszti saját álláspontját. A Csehszlovák Szövetségi Köztársaságot a cseh és szlo-

220 A dokumentumot közli még Pecka, Jindřich–Belda, Josef–Hoppe, Jiří: i. m. 262–264. p.

vák nemzet mellett a nemzeti kisebbségek is alkotják, amelyek az államiság hordozói, ezért az őket érintő ügyekben az öngazgatás elve alapján a nemzetiségi szervek illetékesek határozni. A szövetségi parlamentben képviselőtüket a Nemzetiségi Bizottság látja el, végrehajtó szervük a szövetségi kormány melletti nemzetiségi államtitkárság. Az SZNT-ben a magyar nemzeti kisebbség képviselőti szerve a Magyar Nemzeti Tanács, a szlovák kormányban nemzetiségi minisztérium létrehozását, magyar miniszterek és miniszterhelyettesek kinevezését javasoljuk. Az új területi elrendezésnél figyelembe kell venni az etnikai tényezőket is, a társadalmi szervezeteknél pedig lehetővé kell tenni nemzetiségi alapon történő létrehozásukat. El kell törölni az összes diszkriminatív törvényt, az ártatlanul elítélteket politikailag rehabilitálni kell, a kárt szenvedetteket pedig anyagi kárpótlásban kell részesíteni. A vegyes lakosságú területeken érvényesíteni kell a két- vagy többnyelvűség elvét, s nem értünk egyet az államnyelv bevezetésével. A Szlovák Tudományos Akadémia mellett a nemzetiségekkel foglalkozó tudományos munkahelyek, önálló könyv- és lapkiadó, könyvtár, múzeumok és galéria létrehozását, a magyar nyelvű tömegtájékoztató eszközök (televízió, rádió) fejlesztését javasoljuk.

33

Pozsony, 1968. június 20. A Csemadok Központi Bizottságának az Új Szó hasábjain keresztül a szervezet tagságához és Dél-Szlovákia lakosságához intézett felhívása.

A CSEMADOK Központi Bizottságának nyilatkozata HAZÁNK NEMZETEI ÉS NEMZETISÉGEI TÖRTÉNELMI ÉRETTSÉGÜKRŐL TEHETNEK TANÚSÁGOT

Több mint három hónap telt el azóta, hogy a CSEMADOK Központi Bizottsága nyilvánosságra hozta ismert állásfoglalását. A felelősségtudat vezetett bennünket, amikor elmondtuk véleményünket és javaslatainkat a Csehszlovákiában élő magyar nemzeti kisebbség helyzetének rendezéséről. Segíteni akartunk ezzel a párt és az állam szerveinek e bonyolult kérdés tisztázásában és megoldásában. Ez jogunk és erkölcsi kötelességünk.

A CSEMADOK tagjai, a csehszlovákiai magyarok széles rétegei határozottan és nagy tettvággyal sorakoztak fel a CSEMADOK állásfoglalása mögé. Alig akad olyan magyar lakta falu, város, ahol ne tárgyaltak volna elképzeléseinkről. A gyűlések százain egyszerű emberek tettek bizonyosságot szabadságszeretetükről, állampolgári felelősségükről, hazafiságukról. Ennek az aktivitásnak az értelme és céljai tiszták, s becsületeselek: emberi és nemzeti jogaink rendezése és biztosítása. S ezt a törekvést képtelenség „felforgatásnak, az állam rendje megbontásának” minősíteni, mivel legfőbb célja az ország társadalmi megújulásának elősegítése. A magasabb szintű szocialista demokrácia kivívásának és megteremtésének vágya elemi erővel és mégis olyan fegyelmezettséggel tört elő népünkben, hogy arra csak elfogultság, rosszakarat és ellenséges szándék dobhat követ, mondhat rosszat.

Társadalmunk megújulásának feltétele a szocialista demokrácia. Csehszlovákia nemzetei és nemzetiségei történelmi érettségükről tehetnek ma tanúságot. Vizsgáznak